

Επισημ. Υποσημ. 1876.

Λ Ο Γ Ο Σ

5395 11/02/76

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗΝ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1876

KT6

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ

ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

ΕΝ ΤΩ ΚΕΝΤΡΙΚΩ ΑΝΩΤΕΡΩ ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩ

ΤΗΣ ΠΑΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟ

Ι. Κ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΤΥΠΟΙΣ «ΒΥΖΑΝΤΙΑΔΟΣ»

1876.

Λ Ο Γ Ο Σ

Ἐκφωνηθεὶς τὴν 29 Ἰουνίου 1876

Ε Ν Τ Η :

ΚΕΝΤΡΙΚΩ: ΑΝΩΤΕΡΩ: ΕΛΛΗΝΙΚΩ: ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩ:

ΤΗΣ ΠΑΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν τελειήν

ΤΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΒΕΙΩΝ.

Ἡ διανομὴ τῶν ἐλέγχων καὶ βραβείων, ἧς σήμερον ἐγενόμεθα μάρτυρες, ἐκτελεσθεῖσα ὑπὸ τὴν ἱεράν αἰγίδα τῆς Α. Θ. Παναγιότῃτος, εὐδοκῆσάσης μετὰ τῶν ἁγίων Συνοδικῶν νὰ φέρῃ ἐπὶ τοῦ ἰδρύματος τούτου τὴν θείαν Αὐτῆς εὐλογίαν, ἣν ἅπαντες μετ' εὐγνωμοσύνης ἀπεδέχθημεν, καὶ τιμηθεῖσα διὰ τῆς παρουσίας τοσούτων ἐξόχων προσώπων καὶ ἐκλεκτῆς κοινωνίας, εἶναι τὸ τελικὸν σημεῖον πρὸς ὃ ἕκαστον τῶν ἀθλησάντων τούτων χορασίων ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον ἀποβλέπει. Ἰκανοποίησις ἀγώνων παντοίων, ἐπιτέλεσις καθήκοντος, ὑπερνίκῃσις μόχθων καὶ πικριῶν, παντοῖα αἰσθήματα καὶ παλμοὶ ἐλπίδων, χαρὰς ἢ μετανοίας, ὑπερεπλήρουν τὴν ἀτμοσφαῖραν τοῦ μουσοτρόφου τούτου οἴκου κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, καθ' ἣν ἀπεδόθη ἡ ὑψίστη τῶν ἀρετῶν, ἡ δικαιοσύνη, ἐν ἀμερολήπτῳ καὶ ἀκριβεῖ μέτρῳ. Ἐννοοῦντες τὴν σημαντικότητα τῆς πράξεως ταύτης, τὴν ἱεράν

ιδεάν, ἧτις τὴν ὑπαγορεύει, τὴν εὐλογίαν ἢ τὴν ἐπίκρισιν, αἵτινες τὴν συναδεύουσιν, οὔτε ἐκολακεύσαμεν βραβεύσαντες, οὔτε ἠδικήσαμεν ὀρίσαντες τοὺς βαθμούς. Ἐκάστη τῶν νεανίδων τούτων ἔλαβε τὸ προσήκον αὐτῇ, λογιζόμεθα δ' εὐτυχεῖς ὅτι κατὰ τοὺς ἀπονεμηθέντας βαθμούς ἐπικρατεῖ τὸ ἄριστα καὶ ὅτι ἐλάσσονες εἰσὶν αἱ ἐξαιρέσεις, καθ' ἃς ἡ αὐστηρότης ἐπέδειξε τὴν σκληρὰν αὐτῆς μορφήν.

Τὸ εἶδος τῶν βραβείων, ἐν πᾶσι τοῖς ἀθλοῖς, κυρίως δὲ τοῖς διανοητικοῖς, ὑπῆρξεν ἀπ' αἰώνων ἀντικείμενον συζητήσεως ζωηρᾶς, ἧτις καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν διαρκῶς παρουσιάζει ζήτημα ἐκ τῶν σπουδαίων. Ἀπαιτοῦνται ἄρα γε ὕλικά ἀντικείμενα, πολυτελῆ δῶρα ἢ θαμβοῦντα κοσμήματα, ἵνα παγιώσωσι τὸ καθήκον, ἀμειψῶσι τὸ πρέπον καὶ προσελκύσωσι τὸν τῆς νεολαίας ζῆλον, ἢ ἀπλῆ μὲν, ἀλλὰ καθαρὰ μνεῖα καὶ σημείωσις, δημοσιότης καὶ πολυπληθὴς τελετὴ, ἀναγραφὴ ἢ προκήρυξις, ἐπιτυχάνουσι βέλτιον τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα;

Εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ Ἑλληνισμὸς ἐτάχθη ἀνέκαθεν πρὸς τὴν φάλαγγα τῆς δευτέρας λύσεως· οὔτε χρηματικαὶ ἀμοιβαί, οὔτε πολυτελῆ δῶρα ἔστεψάν ποτε τοὺς μεγάλους ἀθλητὰς τῆς πατρίδος ἢ τῶν γραμμάτων, ἀλλ' εἰς μὲν τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ Νέμεα στέφανος ἐλαίας, εἰς δὲ τοὺς Πυθικοὺς, κλάδος δάφνης καὶ εἰς τὰ Ἴσθμια στέφανος ἐκ πίτυος, ἦσαν τὸ μόνον γέρας καὶ ἡ περιφανὴς προσφορὰ, ἣν ὁ βραβεύς ἔθετεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ κρείττονος. Κατὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας τούτους τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοός, ὡς καὶ κατὰ τὰ Παναθήναια καὶ τὰ Ἐλευσίαια καὶ τὰ Διονύσια, ἐνθα σὺν τῇ ὀρησκείᾳ ἐκαλλιερῶντο ἐπίσης καὶ ἡ ἀληθὴς τῶν Μουσῶν λατρεία, ὁ νικητὴς καὶ ὁ ἀριστεύων δὲν εἶχον ἄλλην ἀμοιβὴν ἢ τὴν γενικὴν ἀνευφημίαν. Αὐτὸ δὲ τοῦτο περιεσώθη μέχρι καὶ τῆς ἐποχῆς μας, ὅτε μετ' ἀγαλλιᾶσεως βλέπομεν ὅτι, μιμούμενοι τὰ πατροπαράδοτα ἀγαθὰ,

οἱ νομοθετήσαντες τὰς ἀμοιβὰς τῶν νέων Ἀθηναϊκῶν Ὀλυμπίων, ἀπλᾶ μετάλλια καὶ διπλώματα ἀριστεύσεως παρέχουσι πρὸς ἀμοιβὴν τῶν διαγωνιζομένων.

Τοῦναντίον ὁ Λατινικὸς κόσμος παρεδέχθη τὸ ἀντίθετον σύστημα, ἐπικρατήσαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου, ὅτε πρῶτος ὁ γνωστὸς διδάσκαλος Βέρριος Φλάχος, ὁ συγγραφεὺς τῆς πραγματείας περὶ τῆς σημασίας τῶν λέξεων, προσέφερε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἀριστεύουσιν, ἵνα προσελκύη τῶν γονέων τὴν εὐνοίαν καὶ ἀμοιβὴν, συγγράμματα, διὰ τὴν ἀρχαιότητα, τὴν σπάνιν καὶ ὠραιότητα αὐτῶν, πολυτιμώτατα. Ἐν Ῥώμῃ εἰσῆχθη ἔκτοτε τὸ τοιοῦτον σύστημα καὶ ἐδίδοντο προσφοραὶ τιμαλφῶν ἀντικειμένων καὶ δῶρα ποικίλα καὶ ποσότητες χρημάτων εἰς τοὺς ἀριστεύοντας μαθητὰς, σύστημα ὅπερ καὶ σήμερον εἰσέτι ἐπικρατεῖ καὶ διατηρεῖται παρὰ πολλαῖς τῆς ἐσπερίας χώραις, ἐνθα ἀμοιβεται δι' ὕλικῶν ἀντικειμένων ἢ σπουδάζουσα νεολαία, ἀπομακρυνομένη οὕτω τῆς ὑψηλῆς διανοητικῆς σφαίρας καὶ καταπιεζομένη εἰς τὴν τοῦ συμφέροντος ὀμίχλην, ἐν ἣ τὸ πάθος ἀντικρούεται πρὸς τὸ καθήκον.

Εὐτυχῶς ὅμως τὸ σύστημα τοῦτο ἐκπίπτει ὁσμέραι, καταβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ συστήματος τῆς ὑψηλῆς ἀμίλλης, ἰδίᾳ δ' ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ, ἐνθα ἡ ἡμέρα τῆς ἀπονομῆς τῶν ἐλέγχων τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, περιβάλλεται μόνον διὰ παγκοίνου ἐπιδείξεως καὶ χαρᾶς, θεωρουμένη ὡς σημαντικωτάτη ἐθνικὴ ἑορτὴ, οὐδὲν δὲ δῶρημα δίδεται τοῖς πρωτεύουσι τέκνοις. Ἐπομῆνοι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τῷ συστήματι τούτῳ, εἰς ἀπλὴν ὑπόμνησιν μόνον καὶ σημείωσιν τῶν ἀριστευσάντων κορασίων περιωρίσθημεν καὶ εἰς ἀκριβῆ ταξιθέτησιν τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν ἐργασίας, ἔχοντες πεποιθῆσιν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις, ἣν λαμβάνουσιν ἐνταῦθα τὰ ἐνώπιόν μας φίλτατα ταῦτα ὄντα, τὰ καθιστᾶ ἀνώτερα ἢ ὥστε προτιμᾶν τὸ πρᾶγμα ἀντὶ τῆς ιδέας καὶ

ικανὰ ὅπως ἐκτιμῶσι τὴν ἀληθῆ λάμπιν τῆς διανοίας πλείοτερον ἢ τὸ ἐπίπλαστον τῆς ὕλης φέγγος· ἀφήκαμεν δὲ τοῖς νηπίοις μόνοις, τοῖς δ' ὕλικῶν καὶ ψηλαφητῶν, κατὰ τὸ νέον σύστημα τοῦ Πεσταλόζη, μέσων διδασκομένοις, νὰ ἐντρυφήσῃσι διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐν τοῖς ὕλικοῖς δώροις, ἅτινα διενεμήθησαν αὐτοῖς.

Πέρασι τὴν ἡμέραν ταύτην, ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν καὶ περισπούδαστος συνάδελφος Κ. Ἀριστοκλῆς εὐγλώττως καὶ καταλλήλως ἐξέθηκεν ἡμῖν τὸν βίον τοῦ μεγαλοουργοῦ τούτου καὶ ὄντως φιλανθρώπου παιδαγωγοῦ Πεσταλόζη, ὅστις κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα εἰσήγαγεν ἐν Εὐρώπῃ τὴν νέαν μέθοδον τῆς διδακτικῆς, ἥτοι τὴν ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων εἰς τὰ σύνθετα ἀνάβασιν διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς γλώσσης καὶ τῶν στοιχειῶδων γνώσεων τῆς βοτανικῆς καὶ ζωολογίας, τὴν διάπλασιν τῆς φαντασίας διὰ τῆς ἰχνογραφίας καὶ τῆς ποιήσεως, τὴν μόρφωσιν τῆς καρδίας διὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἱστορίας. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἀνατεθείσας μοι τῆς ἐντολῆς ν' ἀπευθύνω τὸν ἀποχαιρετισμὸν εἰς τὸ σχολικὸν τοῦτο ἔτος τοῦ Παρθεναγωγείου μας, ἐπιτρέψατε ὅπως ἐν τῇ πλησμονῇ τῶν θεμάτων, ἅτινα ἡδυνάμην νὰ ἐκλέξω, περιορισθῶ εἰς ἀτελεῖς καὶ μικρὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῶν Παρθεναγωγείων, ὧν ἡ ὑπαρξίς καὶ ἀνάπτυξις ἐξαιρέτως παρίσταται ὡς οὐσιωδὴ στάτη κοινωνικὴ φροντίς. Βεβαίως δὲν θέλω δυνῆθαι νὰ προσφέρω εἰς τὸ ἀκροατήριόν σας ἀνθὲ εὖσσμα καὶ ποικίλα, διότι τὸν πενιχρὸν ἀνθῶνά μου ἀπεξήρανε πρό πολλοῦ ἡ ψυχρὰ καὶ παγετώδης ὁμίχλη τῶν ἀρθρῶν καὶ κωδῆκων. Συναισθάνομαι τοῦτο καὶ εἰλικρινῶς ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐπιείκειάν σας.

Πρόβλημα ἐκ τῶν ἀκροσφαλεστέρων ὑπῆρξεν ἀπ' αἰῶνων, ὁ τρόπος τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐνός ἔθνους. Εἰ καὶ ἡμφισβήτηθη ἡ ἀρχὴ ἢ ὁ Λειβνίτιος ἐξέφερον, ὅτι ἡ μεταμόρφωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπιφέρει ἀναμφιλέκτως τὴν μεταμόρφωσιν αὐτοῦ τοῦ ἀν-

θρώπινου γένους, εἶναι ὅμως ἀναμφισβήτητος ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευσις τῆς νεολαίας ἐξασκοῦσιν ἐπαρρόην ἀναπόφευκτον ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν τε ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν, καὶ ὅτι ἡ ἐξασφάλισις ἀγαθῆς διδασκαλίας ἀναπτυσσοῦσιν τὰς διανοητικὰς τοῦ ἔθνους δυνάμεις καὶ σχηματίζούσης τοὺς χαρακτῆρας, παρίσταται ὡς τὸ πρῶτιστον κοινωνικὸν συμφέρον, ὅπως σχηματίζονται τὰ μέλη τοῦ ἔθνους ὡφέλιμα ἢ ἐπιβλαβῆ. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὰ αἰετοτε ἐγεργθέντα εἰδικὰ ζητήματα εἰσὶ, τίς ἢ ἐνέργεια τῆς οἰκογενείας κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, τί μέρος δικαιοῦται τὸ κράτος νὰ λάβῃ εἰς αὐτὴν καὶ ὁπόση πρέπει ν' ἀφήται εἰς τὸ ἄτομον ἐλευθερία πρὸς τὸ διδάσκειν καὶ διδάσκεισθαι. Πρέπει ἄρα γε ν' ἀφεθῇ ἐλεύθερον τὸ ἄτομον νὰ διδαχθῇ ἢ νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἀμαθείᾳ, πρέπει τὸ κράτος νὰ ἐξασκῇ τὴν ἀνωτάτην καὶ ἀποκλειστικὴν ἐπενέργειάν του καὶ αὐθεντίαν, ἀποστεροῦν τὴν οἰκογένειαν παντὸς ἰδίου πρὸς τοῦτο δικαιώματος, ἢ σύστημα μίκτον πρέπει νὰ ἐπικρατῇ, καθ' ὃ νὰ συνδυάζεται ἡ τε τοῦ ἀτόμου ἐλευθερία καὶ τὸ τοῦ κράτους δικαίωμα καὶ νὰ ὀρίζηται τὸ προσήκον ἐκάστω ;

Βεβαίως μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων συστημάτων, τὸ τελευταῖον ἐγένετο κοινότερον παραδεκτὸν, ἀφοῦ μακροὶ αἰῶνες ἐσφρηλάτησαν τὴν ἐπικράτησιν ταύτην. Αἱ παρελθούσαι γενεαὶ ἐργάσθησαν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἀλλὰ δὲν κατίσχυσαν νὰ λύσωσιν αὐτό. Ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις ἡ ἐλευθερία τοῦ σπουδάζειν καὶ διδάσκειν ἦν ἀπεριόριστος, μὴ ὑπαγομένη εἰς οὐδενὸς νομοθετήματος τὰς διατάξεις. Ἐκαστος γονεὺς διηύθυνε κατὰ βούλησιν τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ τέκνου του, ἢ παρήτει αὐτὸ ἐν τῇ σκοτίᾳ τῆς ἀμαθείας, χωρὶς οὐδεὶς νόμος νὰ περιορίζῃ τὴν ἄκραν ταύτην ἐλευθερίαν. Ὁ Ἀριστοτέλης, δικαίως κατακρίνων τὸ σύστημα τοῦτο ὡς ἐπικίνδυνον, παρεπονεῖτο ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἀκόμη οὐδεὶς κανονισμὸς τῆς πρώτης παιδεύσεως ὑπῆρχεν, ἀφιεμένων

τῶν γονέων εἰς τῆς φαντασίας τῶν τὰς βουλήσεις. Ἐν Σπάρτῃ συνέβαινε μὲν τὸ ἐναντίον, ἀλλὰ παράγον τ' αὐτὰ καὶ ἀνώτερα ἄτοπα· οἱ σκληροὶ τοῦ Λυκούργου νόμοι, ἀρπάζοντες τὸ τέκνον, νήπιον ἔτι, ἐκ τῶν κόλπων τῆς αἰκογενείας αὐτοῦ, διότι ἡ οἰκογένεια ἀπερρόφατο ἐν τῇ πόλει, ἀνέπλαττον αὐτὸ δημοσίᾳ καὶ ὁμοιομόρφως, μὴ ἐννοοῦντες ὅτι δύναται ἡ οἰκογένεια νὰ ἔχη ἄλλας ἐπιθυμίας καὶ τάσεις ἢ τὰς τῆς πολιτείας, ἄλλας ἀνάγκας καὶ ἄλλα δικαιώματα ἢ τὰ τοῦ κράτους, θυσιάζοντες δὲ εἰς τῆς πατρίδος καὶ τοῦ πολέμου τοὺς βωμούς πᾶσαν οἰκογενειακὴν πρωτοβουλίαν καὶ μὴ διδάσκοντες τὸ τέκνον ἢ τὰ στρατιωτικά, ἐπὶ παντελεῖ ἀρνήσει πάσης φιλολογικῆς ἢ ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Κατὰ συνέπειαν καὶ τὸ γυναικεῖον φύλον ἐν Σπάρτῃ, ἄσματα μόνον θαύρια ἐδιδάσχετο ὅπως ἐξεγείρη τὸ ἀρειμάνιον τοῦ Λάκωνος καὶ Λακεδαιμονίου, μὴ ἐπιτρεπομένης ταῖς γυναιξίν οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐκπαιδεύσεως· ἐν Ἀθήναις δὲ τοσοῦτον ἡμελεῖτο ἢ τῆς γυναικὸς παιδείσεως, ὥστε ὁ Πλάτων ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῦ κατακρίνει τὸν νομοθέτην ὡς ἐπιτελοῦντα ἡμισυ ἔργον, φροντίζοντα μόνον περὶ τῶν ἀρρένων «τὸ θῆλυ δὲ ἀφιέντα τρυφᾶν καὶ ἀναλί-»
 «σκεῖν διαίταις ἀτάκτοις χρώμενον». Μόλις περὶ τὸν πέμπτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα εἰς τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις, ὁ περιόξος νομοθέτης καὶ φιλόσοφος Χαρώνδας, ὁ ἐκ Κατάνης τῆς Σικελίας, μαθητὴς ὑπάρχας τοῦ Πυθαγόρου, εἰσήγαγε πρῶτος εἰς τὸ Ρήγιον καὶ τοὺς Θουρίους, διατάξεις περὶ συστάσεως δημοσίων σχολῶν καὶ ὀργανισμοὺς αὐτῶν, ὑποχρεώσας ὅλους τοὺς γονεῖς νὰ στέλλωσιν εἰς ταύτας τὰ τέκνα τῶν, οὐχὶ πρὸς ἄσκησιν στρατιωτικὴν, ἀλλὰ πρὸς ἐκπαίδευσιν κυρίως διανοητικὴν καὶ προσέτι καθιερώσας τὴν δωρεὰν σπουδὴν διὰ τοὺς πτωχοὺς παιδας. Τέλος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ, τῇ ἀγνοοῦσῃ τὸ γράφειν κατ' ἀρχὰς, ἐπεκράτει ἀπαραλλάκτως τὸ Σπαρτιατικὸν σύστημα τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀνατροφῆς μόνον τῶν ἀρρένων καὶ μόνον ἐπὶ τὸ στρατιωτι-

κώτερον· οὐδὲ ὑπῆρχεν ἄλλως τε γλῶσσα μεμορφωμένη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκείνῃ ἐποχῇ, καθ' ἣν λαοὶ διαφόρου καταγωγῆς καὶ κράματα πολυπληθῆ δὲν κατεγίνοντο εἰς ἄλλο τι ἢ νὰ προετοιμασῶσι τὴν συγκρότησιν τοῦ τόπου, ὅστις μετ' ὀλίγον κατέστη κοσμοκράτωρ, οὐχὶ διὰ τῆς ιδέας καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου. Ἀπὸ τῆς κατακτήσεως ὅμως τῆς ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ μεγάλης Ἑλλάδος, ὅτε ἐχύθησαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα εἰς τὴν χώραν τοῦ Ῥωμύλου, ἡ διανοητικὴ ἐκπαίδευσις ἤρξατο λαμβάνουσα ἀνάπτυξιν τινα καὶ μετ' ὀλίγον εὐρείας μὲν διαστάσεις, ἀλλ' ἀφέθη πλήρως εἰς ἕκαστον ἐλευθερία καὶ νὰ διδάσκη καὶ νὰ διδάσκηται. Καὶ πλεῖστα μὲν ἠνοίχθησαν σχολεῖα ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια, αἰετοτε ὅμως ἐπὶ ἀμοιβῇ· εἶναι δὲ ἀξιοπερίεργον ὅτι ἡ ἐπὶ πληρωμῇ διδασκαλία ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπάγγελμα τοσοῦτον ἐξευτελιστικόν, ὥστε οὐδεὶς Ῥωμαῖος πολίτης κατεδέχετο νὰ διδάσκη τοὺς ὁμοίους τοῦ ἀμειβόμενος. Ξένοι ἦσαν ἅπαντες οἱ διδάσκαλοι καὶ συνήθως τοιοῦτοι οἱ αἰχμάλωτοι καὶ δούλοι· αἱ οἰκογένειαι δὲ ἠγόραζον πεπαιδευμένους δούλους διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων τῶν ἐπὶ τιμῆματι ἐνίκατε μεγάλῳ. Ὁ διδάσκαλος Δάφνης Λουτάτιος ἠγοράσθη (κατὰ τὸν Σουετόνιον) παρὰ τοῦ Κατούλου ἀντὶ 200,000 τεσερίων, ἀντιστοιχοῦντων κατὰ τὴν σημερινὴν ἀξίαν, πρὸς λίρας 2,000 περίπου. Ὁ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἢ μόνον εἰς ὀλίγα γράμματα χρήσιμος δούλος ἐτίθετο συνήθως παιδαγωγὸς τῶν Ῥωμαιοπαίδων ὡς ἀχρηστος τῷ κυρίῳ καὶ πατρὶ, ὁ δὲ παῖς οὐδένα εἶχε πρὸς τοιοῦτον ἰθύντορα σεβασμὸν, οὐ ἔνεκα καὶ ὁ Πλαῦστος κωμικὸς Ῥωμαῖος περιγράφει πλείστας ὄσας σκηνὰς ἐξευτελισμοῦ καὶ περιφρονησεως τῆς Ῥωμαϊκῆς νεολαίας πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς. Τὰ δημόσια σχολεῖα ἀνεπτύχθησαν μὲν οὕτω βαθμηδὸν ὡς καὶ τὰ ἰδιωτικὰ, ἀλλὰ μόνον μέχρι τῆς πρώτης καὶ τὸ πολὺ μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἀπεναντίας δὲ ἵνα μὴ χαλαρωθῇ τὸ στρατιωτικὸν

αίσθημα, αἱ ἀνώτεροι γνώσεις παρημελοῦντο, διατάγματα δὲ τῆς γερουσίας καὶ ψηφίσματα τῶν κηνοσόρων μέχρις Αὐγούστου ἀπηγόρευον τὴν διδασκαλίαν ἐπιστημῶν τινῶν καὶ ἰδίως τῆς φιλοσοφίας καὶ ῥητορικῆς. Ἡ τῶν θηλέων δὲ ἀνάπτυξις ἦν ὅλως ἀσήμαντος, περιωρισμένη εἰς μόνον τὴν κατωτέραν ἐκπαίδευσιν ἧς ἀπῆλθον συνδιδασχόμενα μετὰ τῶν ἀρρένων. Ἐξαιρέσεις ἕκτακτος ἔθεωρήθη ἡ αὐζυγος τοῦ Πομπηίου, διὰ τὴν ἐπιμεμηλημένην ἀνατροφὴν τῆς.

Μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἰδίως τοῦ χριστιανισμοῦ ἤρχισε κανονιζομένη καὶ κυβερνητικῶς βοηθουμένη ἡ ἐκπαίδευσις. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ πρῶτος ἀπένειμε πολιτικὰ δικαιώματα καὶ τιμὰς τοῖς διδασκάλοις, ὁ Βεσπασιανὸς ὥρισεν ἀμοιβὰς ἀξίας λόγου δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὰ σχολεῖα, ὁ Ἀδριανὸς συνέστησε τὸ περιώνυμον Ἀθήναιον, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος ἐπανήγαγεν εἰς τὰς Ἀθήνας διδασκάλους παντὸς εἶδους. Προβαίνοντες ἐπὶ μᾶλλον οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ὑπεστήριξαν τὴν ἐκπαίδευσιν διὰ διαφορῶν βοηθημάτων εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητὰς τοὺς διδασχομένους τὰς ἐλευθερίους τέχνας καὶ ἐπιστήμας καὶ ἐπεμελήθησαν διὰ διαφορῶν ἀστυνομικῶν διατάξεων τὴν διαγωγὴν καὶ συμπεριφορὰν αὐτῶν· ἀνεπτύχθησαν δὲ τότε ὅπως καὶ τὰ τῶν κορασίων σχολεῖα ἀποχωρισθέντα τῶν ἀρρένων καὶ κτησάμενα εὐρυτέραν τινα ἐκπαίδευσιν.

Τοῦ χριστιανισμοῦ ὅμως ἐνισχυομένου καὶ διαδιδόμενου, ἡ ἐκπαίδευσις θεωρηθεῖσα ὡς πρωτίστη ἐντολή αὐτοῦ, παρελήφθη ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ὑπὸ τοῦ κλήρου, εἰς χεῖρας τοῦ ὁποῖου καὶ διαμένει εἰσέτι παρὰ πολλαῖς τῶν νεωτέρων καὶ συγχρόνων κοινωνιῶν. Ἡ Ἀνατολή δὲν ἔχει βεβαίως αἰτίας νὰ δυσφορῇ ὡς πρὸς τοῦτο, διότι παρὰ τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἡ παιδεία εὐρεν αἰετοῦ τὴν θερμότεραν ὑποδεξίωσιν καὶ ὑποστήριξιν, ὡς λαμπρὰς μεταφερομένην μὲν ἐν μέσῳ θυγατρῶν ἀνέμων, ἀλλὰ

ἰσχυρῶς περιφρουρούμενη καὶ οὐδέποτε σβεσθεῖσα. Ἀπὸ Φωτίου τοῦ Πατριάρχου, τοῦ ἀποσκορακίσαντος διὰ τῆς διαμαρτυρήσεώς του τὴν πρῶτωνυμίαν τοῦ Ῥωμοῦ, ἦτις μέχρι τότε ἐδίδετο εἰς τὸν Ἕλληνα, μέχρι Μηνιάτου τοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων Δημοσθένους, ἐποχὴ μεγάλη, περιλαμβάνουσα τοὺς περιδόξους Πατριάρχας Γεννάδιον, Χρῦσανθον καὶ Δοσίθεον, Μάρκον τὸν Ἐρέσου, τὸν Βούλγαριν καὶ τὸν Θεοτόκην, οὐ μόνον διετήρησεν ἀλλὰ καὶ ἀνέπτυξε τὰ γράμματα ὑπὸ τὸ καλυμμαύχιον καὶ τὸ ράσον παραδούσα ταῦτα. Ἐν τῇ Δύσει ὅμως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Καρόλου τοῦ Μεγάλου μέχρι καὶ τῆς σήμερον, ἡ κατάκτησις αὐτῆ τοῦ κλήρου ἐπὶ τῆς παιδείας εἶναι διαρκῆς πάλη, εἰσέτι μὴ ἐπενεγκοῦσα τὴν σῶτειραν νίκην, εἶναι λάφυρον κατακτηθῆν, ὅπερ ἡ κοινωνία δὲν ἐπανέκτησεν ἐντελῶς, εἶναι πυροβόλον ἰσχυρὸν κρατοῦν εἰσέτι καὶ νῦν ἐν πολιορκίᾳ στενῇ τὸν στρατὸν τῆς ἐλευθέρας ἐκπαίδευσέως.

Τοιαύτη εἶναι, ἐν συντόμῳ, ἡ ἱστορία τοῦ τρόπου τῆς ἐκπαίδευσέως ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐποχῶν μέχρι σήμερον. Αἱ Ἀθηναὶ παρῆχον πλήρη ἐλευθερίαν τῷ ἀτόμῳ, ἐν Σπάρτῃ ἔκυπτε τὸ ἄτομον ἐνώπιον τῆς ἀκάμπτου πολιτείας, ἡ Ῥώμη, μὴ ἔχουσα κατ' ἀρχὰς οὐδὲν τῶν δύο τούτων συστημάτων, εἰσήγαγεν ἀμφοτέρω, ἀλλ' ἄνευ ῥυθμοῦ καὶ συνδυασμοῦ. Αἱ νεώτεροι κοινωνίαι παραδέχονται μᾶλλον τὸ μικτὸν σύστημα ὡς συνᾶδον πρὸς τὸν ἀποτελεσματικὸν τῆς κοινῆς ἀναπτύξεως σκοπὸν καὶ τὴν ἐντέλειαν τῆς ἐκπαίδευσέως· ἰδίως δὲ κατὰ τὸν αἰῶνα ἡμῶν τὸ σύστημα τοῦτο κατέστη ἀντικείμενον ζηροτάτων μὲν συζητήσεων, ἀλλὰ καὶ ἐπικρᾶτεστέρας λύσεως. Καὶ βεβαίως ἔχει μὲν ἡ πολιτεία τὰ δικαιώματα αὐτῆς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀτόμων τῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτεία, συγκειμένη ἐξ οἰκογενειῶν, δὲν δύναται νὰ σερῆσῃ καὶ καταπατήσῃ τὰ ἐπὶ τῶν τέχνων τῶν δικαιώματα αὐτῶν. Βεβαίως ἔχει αὐτῆ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπαγρυπνεῖν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῆς συντηρήσεως, ἀναπτύσσουσα καὶ μορφώνουσα ἠθικῶς τὰ μέλη τῆς, ἰδίως

δὲ πρὸς ἀπόκτησιν τέκνων, ἅτινα διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς πρέπει νὰ καταστῶσι πολῖται ἀγαπῶντες τοὺς νόμους καὶ τὴν χώραν, ὑπισχνούμενοι τὴν κτῆσιν καὶ διατήρησιν μεγαλείου καὶ εὐδαιμονίας ἔθνικης. Ἀναμφιβόλως ὁ γονεὺς οὐ δόλως δικαιούται ν' ἀρνηθῆ τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ ν' ἀντιστῆ προβάλλων τὴν ἰδίαν του θέλησιν πρὸς τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἐκπαίδευσιν τοῦ τέκνου του· διότι ἤθελεν ἀρνηθῆ τὴν κοινωνικὴν ἰσχὺν καὶ ἤθελεν ἀνατρέφει τὴν ἰδέαν τοῦ ν' ἀνατραφῆ τὸ τέκνον του, ὅπως καταστῆ χρήσιμον τοῖς ὁμοίοις του, τῇ πατρίδι του, τῇ ἀνθρωπότητι αὐτῇ, ἧς ἡ ἀνάπτυξις εἶναι κοινὴ παντὸς ὄντος ὑποχρέωσις. Ἄλλ' ὁμως ἔχει καὶ ἡ οἰκογένεια τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ ὅπως ἡ πολιτεία ἀναπτύσῃ καὶ ἐκπαιδεύῃ τὰ τέκνα κατὰ τρόπον συνάδοντα πρὸς τὴν πατρικὴν θέλησιν καὶ μέριμναν. Ὑπάρχουσι γονεῖς ποθοῦντες τὴν αὐστηρὰν καὶ σκληρὰν ἀνατροφὴν τῶν παιδῶν εἰς δημόσια σχολεῖα· ἕτεροι προτιμῶντες ἐκπαίδευσιν ἠπιωτέραν καὶ ἤττον αὐστηρὰν ἐν ἰδιωτικοῖς ἐκπαιδευτηρίοις· ὁ μὲν ἀγαπᾷ ἐκτενεῖς σπουδὰς, ὁ δὲ περιωρισμένας· ἐκεῖνος θέλει τὴν ἐπιστήμην τῶν πατέρων του, ἧτοι τὰ στρατιωτικὰ, οὗτος τὴν αὐξήσιν τῆς περιουσίας του. Αἱ ἀπαιτήσεις αὗται, αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ κλίσεις εἰσὶ δικαιοτάται καὶ ἱκανοποιητέαι. Τούτου ἕνεκα ἐγένετο μᾶλλον παραδεκτὸν τὸ σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐκεῖνο, καθ' ὃ διατηροῦνται μὲν αἱ ἀτομικαὶ ἐπιθυμίαι ὡς ἱεραὶ, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ἡ πολιτεία δὲν παραιτεῖται τοῦ ἐπίσης ἱεροῦ αὐτῆς δικαιοῦματος, τοῦ ἐπαγρυπνεῖν ὅπως αἱ γενεαί, διὰ καταληθῆλου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, διατηρῶσι καὶ αὐξάνωσι τὸ διανοητικὸν καὶ ἠθικὸν κεφάλαιον, ὅπερ εἶναι ὁ θησαυρὸς καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους. Εἰσήχθη λοιπὸν τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρως διδασκαλίας ἀφ' ἑνός, ἐπιτηρούμενον ὁμως ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τῆς πολιτείας διὰ τῆς ἐξελέγεως τῶν προσόντων τῶν διδασκόντων. Εἰσήχθη ἐπίσης ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκλογῆς τοῦ σχολείου χορηγηθεῖσα τοῖς γονεῦσιν,

ἀλλὰ περιωρίσθη αὕτη μόνον εἰς τὴν πρώτην καὶ μέσην ἐκπαίδευσιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἀνωτέραν· διότι πρὸς καταρτισμὸν ἐπιστημόνων, ἐν χερσὶ τῶν ὁμοίων κρατεῖται ἡ ζωὴ, ἡ περιουσία, ἡ τιμὴ, ἡ ἠθικὴ τῶν πολιτῶν, ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῆ ἡ πολιτεία ἐγγυήσεις ἀνωτέρας, ἄς ἀπολύτως δὲν δύναται νὰ ἐμπιστευθῆ ἢ εἰς ἑαυτὴν καὶ ν' ἀπαιτήσῃ ἢ παρ' ἑαυτῆς μόνως. Εἰσήχθησαν δ' ἐπίσης ὡς συντελοῦντα ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ δύο ἕτερα συστήματα, τὸ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς καὶ τὸ τῆς δωρεᾶν ἐκπαιδεύσεως. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ δύο συστήματα ταῦτα ἀπαντῶσι καὶ οὐκ ὀλίγους τοὺς πολεμίους μέχρι σήμερον, ἄς μοὶ ἐπιτραπῆ ἰδιαιτέρα ἐπ' αὐτῶν παρέκβασις.

Ἄν, ὡς εἶναι ἀναμφίβολον, ὁ γονεὺς ὁ δίδων ὑπαρξιν εἰς τὸ τέκνον του, ὀφείλῃ κατὰ τε τοὺς φυσικοὺς καὶ θετικοὺς νόμους νὰ προασπίξῃ αὐτὸ ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιβροίας, νὰ παρέχῃ αὐτῷ τροφὴν καὶ περίθαλψιν σωματικὴν, ἐπίσης εἶναι ἀναντιρρήτον ὅτι καθήκον ἔχει καὶ νὰ τὸ διδάσκῃ, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸ εὐδαιμον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Τὰ ἀγαθὰ τῆς διδασκαλίας, ἧτοι ἡ παιδαγωγία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἠθους, ἡ χειραγωγία τοῦ μαθητευομένου, ἡ ἀνύψωσις καὶ ὁδηγία αὐτοῦ, δὲν κατορθοῦνται ἢ διὰ τοῦ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως συστήματος καθιερουμένου διὰ νόμου ρητοῦ. Καὶ ἀληθῶς μὲν ἅπαντα τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα κανονίζονται διὰ τῶν φυσικῶν νόμων, οἵτινες εἰσιν αἱ βάσεις τῶν θετικῶν καὶ οἵτινες ὀρίζουσι τὴν γνῶσιν τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν θυσιῶν διὰ τοῦ βιβλίου τῆς συνειδήσεως, ὅπερ ὅσον εἶναι τὸ τελειότερον, τοσοῦτ' ἄλλο μᾶλλον πρέπει νὰ συμβουλευθῆται τοῦτο ἕκαστος. Ἄλλα δυστυχῶς τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι συνεχῶς δυσκόμιστον καὶ θαρύτατον· ὁ ἄνθρωπος, ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τῶν κοινωνικῶν περιπετειῶν, λησμονεῖ τὴν μελέτην αὐτοῦ καὶ ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον πρὸ τῶν μεγάλων καὶ πολυπληθῶν αὐτοῦ σελίδων. Ἐδέησε κατὰ συνέ-

πειαν ὀφειτικός τῆς πολιτείας νόμος, ἄργος πανόπτης καὶ φρουρός ἄγρυπνος, γὰ θέτη φραγμὸν εἰς τὴν ἀδράνειαν ἢ ἀδιαφορίαν, εἰς τὰ ἐλαττώματα ἢ τὰς παραγνωρίσεις τοῦ καθήκοντος, διατηρῶν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα καὶ τὸν νοῦν τῶν πολιτῶν πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὸ πρέπον, πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον. Τοιαύτην δὲ βάσιν ἔχει καὶ ὁ νόμος τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ἥτοι ἡ ὑποχρέωσις ἐκάστης οἰκογενείας νὰ ἐκπαιδεύῃ τὰ τέκνα τῆς διὰ φοιτήσεως εἰς σχολεῖα ἢ δι' ἄλλου ὁμοίου τρόπου, ὑποχρέωσις ἐπιφέρουσα ποινὰς πρὸς τοὺς παραβάτας ταύτης γονεῖς.

Δυστυχῶς ὁ σωτήριος οὗτος νόμος μὴ νομίζητε ὅτι δὲν εὗρεν αἰείποτε πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς τοὺς ἀντιπάλους, ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Εἶναι σκληρὸν, λέγουσι, νὰ τίθηται ποινὴ εἰς τὸν γονέα, ὅστις, ἔχων ἀνάγκην τῶν βραχιόνων τοῦ υἱοῦ του ἢ τῶν δακτύλων τῆς θυγατρὸς του πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας, ἀδυνατεῖ νὰ στέλλῃ εἰς τὰ σχολεῖα τὰ τέκνα του. Εἶναι προσβολὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου, τὸ ὑποχρεοῦν αὐτὸ νὰ διδάσκηται γράμματα, ἐνῶ ὁ πόθος του ἐστὶ νὰ διαμμένη ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ νὰ μὴν ἀναπτυχθῇ ἢ ὅσον θέλει καὶ καθ' ὄν τρόπον θέλει εἶναι ἐναντία τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἢ ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως, ὡς εἶναι καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐργασία, εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τὸν λαόν· διότι συνεχῶς αὐξάνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀκνηρῶν, τῶν ἀγυρτῶν καὶ τῶν ἐγκληματιῶν αὐτῶν δι' ἡμιμαθείας εἰσαγομένης εἰς τὰς κατωτέρας καὶ πολυπληθεστέρας κοινωνικὰς τάξεις· εἶναι καταστρεπτικὴ διὰ τὸ κράτος, καθόσον πρὸς ἐκπαιδεύσειν κοινὴν πρέπει τοῦτο νὰ διατηρῇ ἀπειρίαν σχολείων καὶ νὰ παραβλέπῃ ἄλλας μείζονας αὐτοῦ ἀνάγκας. Ἐπὶ τοιούτων δὲ καὶ ὁμοίων συλλογισμῶν βασιζόμενα οὐκ ὀλίγα ἔθνη μέχρι σήμερον δὲν ἀποδέχονται τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαιδεύσειν.

Καὶ ὅμως ἡ στατιστικὴ, ἣν ὁ Scholzer ἀνεβίβασεν εἰς ἐπισήμην, εἰσαγαγὼν τὸ ἀξίωμα ὅτι ὁ πληθυσμὸς εἶναι ὁ σφυγμὸς τῆς

ἐλευθερίας, ἀποδεικνύει ὅτι ἐκεῖ ἐνθα ἐπεκράτησε τὸ σύστημα τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἰδίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνός μας, τὰ ἀσπασθέντα τοῦτο ἔθνη, τοιαύτας ἔκαμαν προόδους καὶ εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν ὑπεροχὴν, ὥστε ἐὰν καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη δὲν μιμηθῶσιν ὅσον τάχιον τὸ παράδειγμά των, ἢ παρακμὴ αὐτῶν ἔσεται προφανῆς κατὰ τε τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν λοιπὴν κοινωνικὴν πρόοδον.

Ἡ Ἑλβετία ἀπὸ τοῦ Πεσταλόζη ἔδωκε τὸ πρῶτον σύνθημα κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅπερ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος εἰσῆχθη διὰ τοῦ Φιχθίου καὶ τοῦ Φροιβέλου εἰς τὰ πλεῖστα τῆς Γερμανίας μέρη, μετὰ ταῦτα δὲ ἐπεκράτησε καὶ παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς καὶ Ἀμερικανοῖς κατὰ τὸ πλεῖστον. Πρὸς τιμὴν δὲ καὶ τῆς Ἑλλάδος ὀφείλω νὰ ὑπομνήσω ὅτι ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς νομοθεσίας τῆς ῤητὸς νόμος ὑποχρεοῖ ὅλους τοὺς παῖδας ἀπὸ τοῦ 5^{ου} μέχρι τοῦ 12^{ου} ἔτους νὰ φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον, τιμωρῶν ἕκαστον γονέα μὴ ὑποχρεοῦντα τὰ τέκνα του πρὸς τοῦτο διὰ προστίμου 10 μέχρι 50 λεπτῶν δι' ἐκάστην ὥραν ἀπουσίας τοῦ παιδὸς ἀπὸ τοῦ σχολείου καὶ ἀναθέτων τὴν εἰσπραξίν τοῦ προστίμου εἰς τὸν δημόσιον κατήγορον. Ἄπαντα τὰ ἔθνη τὰ ἀσπασθέντα τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαιδεύσειν ἀληθῆ μεταμορφώσιν ἀπέκτησαν. Ὅτε ἡ Πρωσσία ἠττηθεῖσα ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ πρώτου κατεστράφη σχεδὸν, τὴν ἐπαύριον τῶν μαχῶν τῆς Ἰέννης καὶ Ὀστερλιτς δὲν ἐσχέθη, πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς, ἢ τὰ σχολεῖα αὐτῆς. Ὁ φιλόσοφος Φίχθιος κατὰ τὸ 1807 ὑψωσε μεγάλην τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς μόνοι μέσου γ' ἀναδιοργανισθῆ τὸ πεπτωκὸς κράτος, ὁ δὲ βασιλεὺς Φριδερίκος Γουλιέλμος ὁ Γ'· συμμεριζόμενος τὴν γνώμην τοῦ φιλοσόφου του προεκήρυξε τῷ λαῷ τὰ ἑξῆς: « Ἀπωλέσαμεν μέ- » ρος τοῦ κράτους μας ἐκπεσόντος κατὰ δύναμιν καὶ λάμψιν. » Ὁφείλομεν γ' ἀνακτήσωμεν τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἰσχύν μας καὶ

» ν' αναλάβωμεν τὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ λάμπειν ἡμῶν. Πρὸς τοῦ-
» το ἡ κυριωτέρα καὶ θετικωτέρα θέλησίς μου εἶναι νὰ στραφῇ
» ὁλόκληρος τοῦ ἔθνους ἡ προσοχὴ ἐπὶ τὰ σχολεῖά μας». Ἡ φωνή
» τοῦ μεγάλου φιλοσόφου καὶ τοῦ Ἀνακτος ἀντηχήσασα ἐν ἀ-
» πᾶσῃ τῇ Γερμανίᾳ, πατέσθησεν αὐτὴν ἐντὸς 70 ἐτῶν κέντρον ἀλη-
» θοῦς προόδου καὶ μεγαλείου, μὴ ἀριθμοῦσαν πλέον ἀγραμμάτους.

Ἐν Γαλλίᾳ τὸ σωτήριο τοῦτο σύστημα κατέστη ἀντικείμενον συζητήσεων σχεδὸν μονίμων, ἀλλὰ δυστυχῶς μέχρι τῆς σιγ-
» μῆς ταύτης εἰσέτι ἐκκρεμῶν. Δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ τὸ ὑποχρεωτικὸν
» τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ δὲν δισταζοῦσιν οἱ ἐν αὐτῇ μεγάλοι
» πολιτειολόγοι, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες νῦν τὸν Ἰούλιον Σίμωνα, νὰ
» μάχωνται πρὸς ἀπόκτησίν του. Τελευταίως ἀκόμη ὁ σύλλογος
» «Φραγκλῆνος» προσκαλῶν τὸ γαλλικὸν ἔθνος εἰς κοινὴν αὐτα-
» πάρνησιν καὶ συναρωγὴν ἐπὶ τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ, ἐκήρυττε τὰ
» ἔξης: «Ἐὰν ποθῶμεν τὴν σωτηρίαν τῆς Γαλλίας, πρέπει καὶ νὰ
» διδάξωμεν τὸν λαόν, ὡς ὀπλιζόμεν αὐτόν· πρέπει νὰ εἰσαγάγω-
» μεν ἀμέσως καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν, ὡς εἰσαγάγομεν
» ὑποχρεωτικὴν καὶ κατεπεύγουσαν τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.
» Πρέπει ἕκαστος Γάλλος νὰ ἐκπαιδευθῇ ὅπως πολεμῆ οὐ μόνον
» τὸν ἐχθρόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμάθειαν, καὶ τὴν κακοήθειαν καὶ
» τὰ ἐλαττώματα. Πρέπει διὰ τῶν σχολείων μας κυρίως ν' ἀ-
» φαιρέσωμεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κτηνώδους κοινωνισμοῦ
» (commune) τοὺς πυρσοὺς, δι' ὧν ἐπυρπόλησε τοὺς Παρισίους
» μας· διότι ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ μόνη δύναμις ὅπως
» ἀποσπάσωμεν ἀπὸ τῶν ἀνιέρων χειρῶν τῶν κοινωνιστῶν τὰ
» βέβηλά των ὅπλα». Καὶ ὁμως οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἀπεφασίσθη
» νομοθετικῶς, ὑπελογίσθη δὲ ὅτι ἐὰν ἡ Γαλλία ἐξακολουθῇ τὸ ὑ-
» πάρχον αὐτῆς ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, μόλις κατὰ τὸ 1920 δύ-
» ναται νὰ φθάσῃ ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τὴν Γερμανίαν,
» ἴτοι νὰ μὴ ἔχῃ καὶ αὐτὴ πλέον ἀγραμμάτους.

Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι τὸ ἐκλε-
» κτώτερον ὁ πατὴρ ὀφείλει νὰ ἐκπαιδεύῃ τὸ τέκνον του· διότι ἡ
» ἀμάθεια εἶναι ἡ μήτηρ τῶν κακιῶν, ἡ πληροῦσα τὰς φυλακάς, ἡ
» φυγαδεύουσα τὸν πλοῦτον, ἡ ἐλαττοῦσα τὸν πληθυσμόν, ἡ πνί-
» γουσα τὰς ἐλευθερίας. Ὄταν ὁ ἄνθρωπος, ἀνὴρ ἢ γυνή, οὐδὲν γι-
» νώσκη ἢ κακῶς γινώσκη τι ἢ γινώσκη ἄλλο τι ἢ τὸ πρέπον γι-
» νώσκειν, οὐδόλως ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν προορισμόν αὐτοῦ καὶ
» δι' ἀλύσσου ἐλαττωμάτων περιβαλλόμενος, ἀδυνατεῖ ν' ἀνυψωθῇ
» εἰς τοὺς ἀληθεῖς κόσμους δι' οὓς ἐπλάσθη παρὰ τοῦ δημιουργοῦ,
» καθόσον εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐβρίφθη
» ἐν τῇ γῇ ταύτῃ μόνον ἵνα λιπάνῃ διὰ τοῦ σαρκίου του αὐτῆν. Ἡ
» κοινωνία λοιπόν, ἣτοι τὸ κράτος, δίκαιούται νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐκ-
» παίδευσιν τῶν τέκνων εἰς αὐτοὺς τοὺς γονεῖς.

Ἄλλ' ὅπως τὴν ἐπιβάλλῃ ὀφείλει καὶ νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ παν-
» τοιοτρόπως, πρῶτον διὰ τῆς ἀνεγέρσεως σχολείων, δεῦτερον διὰ
» τοῦ συστήματος τῆς δωρεᾶν ἐκπαιδεύσεως καὶ τρίτον διὰ τῆς
» καταρτίσεως καὶ διατηρήσεως διδασκάλων ἐκεῖ ἐνθα ἡ ἰδιωτικὴ
» περιουσία δὲν ἐπαρκεῖ. Οὐδόλως δὲ πρέπει νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι
» ταῦτα ἀπῆντησαν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν προσκλήματα δυσ-
» χερῆ καὶ ἀνυπέβλητα. Ἀπεναντίας οὐδεὶς λαὸς ἐπολέμησε τὴν
» ὑποχρεωτικὴν ἐκπαίδευσιν ἅμα τῷ ὑπεβλήθῃ νομοθετικῶς καὶ κα-
» τὰλλήλως, βαθμηδὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον εἰς ἅπαντα τὰ κοινωνικά
» στρώματα ἐγένετο αὕτη ἀσπαστὴ καὶ ἡ ἔτησίαι στατιστικὴ τῶν
» ποινῶν τῶν γονέων ὀσημέραι ἐλαττοῦται καταπληκτικῶς. Ἐν
» ὅλῃ π. χ. τῇ Βαυαρίᾳ, τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, μόλις 8 ἢ 9 πα-
» ραδείγματα τιμωρίας τοιαύτης κατ' ἔτος φαίνονται, ἐν δὲ τῇ Σα-
» ξωνίᾳ παρέρχονται ἔτη καὶ οὐδεμία τοιαύτη ποινὴ ἐπιβάλλεται.
» Διὰ δὲ τὴν δωρεᾶν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπόρων καὶ τὴν διατήρησιν
» δημοσίων σχολείων, τὰ χριστιανικὰ ὁγμάτα τοῦ ἐλέους καὶ
» τῆς ἀλληλοβοηθείας, ἀπαλλάττουσιν ὀσημέραι τὰ κράτη ἀπὸ θυ-

σιῶν, ἅς οἱ πολέμιοι τῶν ἀγαθοεργῶν συστημάτων τούτων προέβαλον πάντοτε ὡς δυσφορήτους.

Εἰς τὴν περὶ ἡμᾶς κοινωνίαν βεβαίως ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις δὲν γινώσκειται νομοθετικῶς. Καὶ ὅμως μετ' ὑπερηφανείας δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ἡ κοινωνία μας σιωπηρῶς παρεδέχθη αὐτὴν καὶ πανταχόθεν ἀνάπτυξις ἀτομικὴ ἐδόθη εἰς τὰ ὄργανα τῆς ἐκπαιδείσεως. Προϊόντος τοῦ χρόνου ἐγκαθίστανται σχολεῖα καὶ ἡ στατιστικὴ οὐδόλως διαψεύδει τὰς ἀγαθὰς ἡμῶν εὐχὰς καὶ ἐλπίδας. Καὶ ὁ πολυτάλαντος πολίτης καὶ ἡ πενομένη χήρα αὐθормήτως κατήρτισαν καὶ τηροῦσι τῆς ὑποχρεωτικῆς παιδείας τὸν νόμον, ἐπὶ ἓν δὲ καὶ τὸ αὐτὸ τείνουσι σημεῖον τὴν προσοχὴν αὐτῶν, ὅπως μορφώσωσι τὰς ἐπερχομένας γενεάς. Ὅποια εὐγενῆς καὶ εὐαγγελικὴ ἐργασία! ὅποια ἐνθάρρυνσις τῇ ἀνήκει! ὅποιους ἀγαθοὺς καρποὺς μᾶς προετοιμάζει!

Συναϊσθητοὶ τοιοῦτου ὑψηλοῦ καθήκοντος, αὐθормήτως ἐκπληρωμένου ὑπὸ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, παρῆξεν, ἐκτὸς πλείστων ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν σχολῶν, καὶ τὸ ἀνώτατον τοῦτο παρθεναγωγεῖον τὴν Παλλάδα, προοριζόμενον νὰ μορφώσῃ οὐ μόνον ἀγαθὰς πολίτιδας, ἀλλὰ καὶ μύστας τῶν γραμμάτων ἐν ταῖς πέριξ ἡμῶν κοινωνίαις. Δὲν τολμῶ νὰ προσθέσω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν περὶ γυναικὸς πλουσιωτάτην ἤδη ὑπάρχουσαν βιβλιοθήκην οὐδὲν νέον· ἐκ ταύτης ὅμως ἐπιτρέφατέ μοι νὰ ὑπομνήσω τοῦ Βάκωνος τὸ ἀπόφθεγμα «Ὁ ἔρωσ τῆς πατρίδος ἀρχεται ἐν τῇ οἰκογενεῖα», συνδυαζόμενον πρὸς τὴν τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος ἀρχὴν «L'avenir d'un enfant est toujours l'ouvrage de sa mère». Μετέρας λοιπὸν καὶ δι' αὐτῶν οἰκογενείας καὶ δι' αὐτῶν τὴν κοινωνίαν μας κέκληνται νὰ μορφώσωσι διὰ τοῦ στερεοῦ θεμέλιου τῆς ἐκπαιδείσεως τοιαῦτα ἰδρύματα. Ἐν αὐτοῖς ἡ τάξις, ἡ καθαριότης, ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ὑπακοή, ἡ εὐσέβεια, καὶ ἡ ἀλήθεια διδασκόμεναι εἰς τὰ κοράσια ἐδραζόνουσι τοὺς οἴκους τῶν γονέων αὐτῶν

καὶ ποικίλλουσι τὴν εὐδαιμονίαν των. Μαυθάνουσι ἐν αὐτοῖς ὅτι ἡ ἐργασία πρέπει νὰ ἦναι τὸ σύμβολόν των, τὸ καθιστῶν τὰ πάντα εὐχερῆ, ἐνῶ ἡ ὀκνηρία εἶναι σκώληξ κατατρώγων τὸ σῶμα πλείοτερον καὶ τῆς σκληροτέρας ἐργασίας, βαδίζουσα τοσοῦτον ἀργῶς, ὥστε ἡ πενία τὴν προφθάνει. Διδάσκονται ὅτι ἐργαζόμενα διὰ τοὺς ἄλλους, ὡς ἔλεγεν ὁ Κομφύκιος, ἐργάζονται ὡς δι' ἑαυτὰ καὶ ὅτι χρόνος ἀπολεσθεὶς δὲν ἐπανάγεται. Ἀποκτῶντα οὕτω τὴν ὀρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἐκπαίδευσιν, ἧτις εἶναι ἡ βάσις, μορφοῦνται τὴν διάνοιαν διὰ τῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, τῶν ὀξυδερκῶν τούτων ὀφθαλμῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου· ἐνῶ δ' ἀναπτύσσεται ἡ ὑπαρξίς των διὰ τῶν γνώσεων τῆς Βοτανικῆς, Ζωολογίας, Ἀριθμητικῆς, Ἱστογραφίας, Ὡδικῆς, Καλλιγραφίας, Φυσικῆς καὶ Χημείας, ἐξασφαλίζεται ἡ οἰκιακὴ ζωὴ των διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας, τῶν ἐργοχειρῶν, τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς συνδιαιτήσεως. Οὕτω δὲ ἡ ἀγαθὴ διάπλασις καὶ ἔξις περὶ ὅλα, γίνεται κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην φύσις, καὶ φύσις περισπούδαστος καὶ πολύτιμος. Ἄπαντα δὲ ταῦτα κτῶνται διὰ τῆς ἐκμαθήσεως διαφόρων μὲν γλωσσῶν, ἀλλὰ κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον τῆς Ἑλληνικῆς, ἣν ὁ Δεμαῖστρος δὲν ἐδίστασε νὰ ὀνομάσῃ τὴν ὠραιότεραν τῶν ὄσας ἡ ἀνθρωπότης ὠμίλησε. Καὶ ἀληθῶς, ἡ γλῶσσα ἡμῶν εἶναι τὸ οὐσιωδέστερον καὶ ἐντελέστερον ὄργανον τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀνατροφῆς, ὅπερ ἡ θεῖα πρόνοια ἐπεφύλαξεν ὡς σύμβολον τῆς παγκοσμίου-φιλολογίας, ἐγειράσα αὐτὴν ὡς θαυμάσιον τρόπαιον τῶν παρελθόντων αἰώνων. Γεννηθεῖσα ὑπὸ τὸν ὠραῖον τῆς Ἑλλάδος οὐρανὸν διεδόθη εἰς ἀπείρους ἐκτάσεις, καταστάσα ἡ φωνὴ τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Θριαμβεύσασα κατὰ παντοίων προσκομμάτων διεφώτισε τὸν ἀρχαῖον κόσμον καὶ διέχυσε εἰς τὰ νεώτερα ἔθνη τὰς ὑψίστας ἀληθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ Ἡρόδοτος τὴν εὕρισκει ἐν Καυκάσῳ, ὁ Μέγας Ἀλέξαν-

δρος τὴν χαιρετᾶ εἰς τὰ ὄρη τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν τὴν συναντᾶ ἐν γενικωτάτῃ χρήσει εἰς Ἰουδαίαν. Τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Σωκράτους ἡ φωνή, εἰσδύσασα εἰς τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὸν Γολγοθᾶ, κατέστη γλῶσσα τοῦ ἰδίως Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ ἐν γένει Χριστιανισμοῦ, κατισχύσασα δὲ τῶν αἰώνων καὶ γενεῶν καὶ ὑπερνήκασα τσαύτας καταστροφάς, ἐπιζεῖ ὡς ἔργον ἐξόχου καλλοῆς, ὡς γλῶσσα τῆς πρωτοτύπου πίστεως.

Τοιαύτη οἰδεταὶ καὶ πρέπει νὰ δίδηται ἀνατροφή καὶ ἐκπαίδευσις εἰς τὰ Παρθεναγωγεία καὶ τοιαύτην ἔχει ἡ Παλλὰς ὡς ἀσπίδα καὶ θώρακα, ὡς ὁδηγὸν καὶ πηδάλιον. Ἄς μὴ νομίσῃ δέ τις ὅτι ἀξιοὶ αὕτη νὰ λάβωσιν αἱ νεανίδες τῆς τὴν ἀνατροφήν ἔκεινην, ἣν ἰδεολόγοι τινες, ἐν ἰδανικῷ κόσμῳ μόνον περιφερόμενοι, ἐζήτησαν νὰ ἐφαρμόσωσι καὶ ἐπὶ τῆς γυναικός. Ἡ τοιαύτη ἰδανικὴ ἀνατροφή δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς πόθους ἡμῶν, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κοινωνίας. Θαυμάζομεν βεβαίως τῆς παρελθούσης καὶ παρούσης ἐποχῆς τὰ ἔργα ἐπιφανῶν γυναικῶν καὶ ἐνώπιον τῶν φιλοσοφικῶν αὐτῶν δογμάτων καὶ συγγραμμάτων ἀποκαλυπτόμεθα ἄρκουμεθα ὁμῶς καὶ μετ' ἀπλέτου χαρᾶς ἠθέλαμεν ἰδεῖ, ἐὰν ἐκ τῆς Παλλάδος παρεοἶδοντο εἰς τὴν κοινωνίαν θυγατέρες καὶ σύζυγοι, μητέρες καὶ ἀδελφαί, στολιζούσαι αὐτὴν κυρίως διὰ τῶν θρησκευτικῶν ἀρχῶν τῶν, τῶν πρακτικῶν πλεονεκτημάτων τῶν καὶ τῶν οἰκιακῶν αὐτῶν ἀρετῶν. Τοιαύτης ἀνατροφῆς ἔχει χρεῖαν ἡ νεολαία μας καὶ αὐτὴν ἀπαιτεῖ δικαίως ἡ κοινωνία μας. Ἐπιθυμοῦμεν νὰ διαφεύδῃ ἡ Παλλὰς τὴν ἐπὶ τῆς γυναικός καταφορὰν τοῦ Εὐρυπίδου, θέσαντος εἰς τὸ στόμα τῆς Μηδραίας αὐτοῦ, τὸ «γυναῖκες πεφύκαμεν εἰς μὲν ἔσθλ' ἀρηχανώταται, κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται». Προτιμῶμεν αἱ μαθήτριάς τῆς Παλλάδος γινόμεναι σύζυγοι καὶ μητέρες καὶ προκαλούμεναι νὰ δείξωσι τοὺς στολισμούς τῶν καὶ τὰ κοσμημάτων τῶν, νὰ δεικνύωσιν ὅ,τι εἰς ὁμοίαν πρόκλησιν φίλης τῆς ἔδειξε

Κορνηλία ἡ θυγάτηρ Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ, ἦτοι τὸν Γράκχον καὶ Τιβέριόν τῆς, τὰ δύο τῆς ἐκεῖνα τέκνα, ἅτινα ἔμειναν περιδοῦσα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πατρίδος τῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐντελεῖ ἀνατροφήν τῶν ὁποίων ἡ Κορνηλία μέινασα ἐν τῇ χηρείᾳ ἀπεποιήθη τὴν χεῖρα τοῦ Αἰγυπτίου Βασιλέως Πτολεμαίου.

Ἡ ἀνατροφή ὁμῶς καὶ ἐκπαίδευσις αὕτη, οἷα προσήκει ἡμῖν, ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσω ὅτι εἶναι δυσχερές αὐτὸ νὰ ἐπιτευχθῇ κατ' οἶκον ἀποτελεσματικῶς καὶ ἐπικίνδυνον ὡς πρὸς τὰ θήλεα διὰ δημοσίων σχολείων καὶ οὐχὶ παρθεναγωγείων. Ὅπως ὀλόκληρος ἡ σειρά τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τῆς νηπιακῆς μέχρι τῆς νεανικῆς ἡλικίας κατορθωθῇ ἐν τῷ οἴκῳ, ὀλίγιστα οἰκογένειαι δύνανται νὰ ἐπιτύχωσι τοῦτο ἄνευ ὑπερμέτρων θυσιῶν, τὸ δὲ κοινωνικὸν συμφέρον πρέπει νὰ ὑπηρετῆται πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῶν πολλῶν καὶ οὐχὶ τῶν ὀλίγων καὶ ἐξαιρετικῶν. Ἀδύνατον διὰ τῆς ἤδη ἐπικρατούσης εἰδικότητος περὶ τὰς καθέκαστα γνώσεις, ἀγαθὴ ἐκπαίδευσις νὰ τελεῖται δι' ὀλίγων διδασκάλων. Ἀδύνατον ἡ ἐπελθοῦσα τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἔκτασις ν' ἀρκῆται εἰς τὰς γνώσεις ἑνὸς ἢ ὀλίγων προσώπων δυναμένων τσαύτην διανοητικὴν ποικίλην ὕλην νὰ μεταδίδωσι. Τοῦτο μόνον διὰ τῆς ἐν σχολείοις καὶ οὐχὶ κατ' οἶκον ἐκπαίδευσως κτάται, διότι ἐν αὐτοῖς ὑπάρχει ἡ ποικιλία τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ ἀμιλλα τῶν διδασκομένων. Ἐν τούτοις, ὡς πρὸς τὴν τῶν θηλέων ἐκπαίδευσιν, ἐπιτυχάνεται αὕτη καὶ ἀκινδύνως καὶ λυσιτελέστερον ἰδίως διὰ τῶν παρθεναγωγείων, ἦτοι διὰ τῆς ἐν τὸς τοῦ σχολείου ἐκπαίδευσως καὶ διαίτης, διότι ἡ γυναικεῖα σεμνότης δὲν ἐπιτρέπει τὸ πρῶτε καὶ ἑσπέρας καὶ καθ' ἡμέραν ἐν τοῖς ὁδοῖς περιφέρεσθαι τὰ κηράσια πρὸς ἀπόκτησιν γραμμάτων καὶ διότι οὕτω αἱ τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς θεαμάτων ἐντυπώσεις δύνανται ν' ἀλλοιωσῶσι τὰς ἐν τοῖς σχολείοις κτωμένας γνώσεις, ἐκτὸς ἐτέρων ἄλλων ἀτοπημάτων ἅτινα ἡ πείρα καὶ αὕτη ἡ ἱστορία ἀφθόνως

μας παρέχουσι. Ἐνταῦθα δὲ ἄς μοι συγχωρηθῆ μικρὸν παράδειγμα ἀρχαίον, ἐπιβεβαιούν τὴν ἰδέαν αὐτήν, μάλιστα διὰ τὰ ἐν μεγαλοπόλεσιν ἐκπαιδευόμενα κοράσια. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐν Ῥώμῃ δεκάρχων, ἀρχὴ καταπιεστικὴ καὶ αὐθαίρετος, συγκειμένη ἐκ τῶν Πατρικίων, ἤτοι τῶν εὐγενῶν, οὐδὲν ἄλλο ἀγαθὸν καταλιπούσα ἢ τὴν Δωδεκάδελτον ἥτις εἶναι ἡ βάση τῆς τῶν νόμων ἐπιστήμης ἡμῶν, κατελύθη ἐκ γεγονότος σχέσιν ἔχοντος πρὸς τὰ δημόσια σχολεῖα τῶν Θηλέων. Ἐν τῷ κοινῷ σχολεῖω τῆς Ῥώμης ἐδιδάσκετο καὶ ἡ Βιργινία, ἀνήκουσα εἰς τὴν τάξιν τῶν Πλεβύϊων, ἤτοι τοῦ λαοῦ, θαυμασίας δὲ ὠραιότητος κοράσιον. Ὁ δεκάρχος Ἀππίος Κλαύδιος συναντήσας καθ' ὁδὸν τὴν ὠραίαν κόρην, μεταβαίνουσαν εἰς τὸ σχολεῖον, συνέλαβε τὸ μισαρὸν σχέδιον ν' ἀρπάσῃ αὐτήν διὰ τῶν ὑπερετῶν του. Ὁ πατὴρ τῆς ἀπλοῦς στρατιώτης ἀντέστη, ἀλλὰ μὴ δυνήθεις ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν δούλων τοῦ αἰσχροῦ ἀρχοντος τὴν φιλτάτην του θυγατέρα, κατάρθωσε ν' ἀρπάσῃ ἑνὸς τῶν δούλων τούτων τὸ ἐγχειρίδιον καὶ νὰ φονεύσῃ αὐτήν, ἵνα μὴ ἀτιμασθῇ. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξήγειρε τὸν λαὸν κατὰ τῆς δεκαρχίας, ἥτις αὐθημερὸν κατελύθη.

Ἀνάγκη λοιπὸν κοινωνικὴ εἶναι ἡ ἰδρυσις τοιούτων παρθεναγωγείων ἐντὸς τῶν ὁποίων ν' ἀναπτύσσονται αἱ νεάνιδες, ἐὰν ἐπιθυμῶμεν τὴν ἀληθῆ πρόοδον τοῦ γυναικείου ἡμῶν φύλου. Καὶ εἶναι μὲν ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ ἀπόκτησις τοιούτων καὶ μάλιστα πολλῶν, ἐξαρχούτων εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας, εἶναι δυσχερестаτὴ καὶ ἥμιστε δυνατὴ. Ἀλλὰ καὶ τούτου ἕνεκα ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνθα ἐπετεύχθη ἡ τοιαύτη ἀπόκτησις καὶ ἐμορφώθησαν τοιαῦτα ἰδρύματα, ἀνάγκη ἀπόλυτος ὑπάρχει ἕκαστος νὰ θεωρῇ ταῦτα ὡς ἐθνικὸν κτῆμα καὶ πολύτιμον θησαυρὸν, οὗτινος οὐδέποτε νὰ καταχράται καὶ ὄντι νὰ παντοιοτρόπως νὰ προστατεύῃ καὶ αὐξάνῃ. Εἶναι ἱεροσυλία ἀληθῆς, οὐχὶ τὸ πολεμεῖν αὐτά, διότι δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ τοιαύτη δύναμις κακίας εἰς οὐδένα, ἀλλὰ

καὶ τὸ ἀπλῶς ἀδιαφορεῖν περὶ τὴν εὐδωσιν καὶ εὐστάθειαν αὐτῶν.

Εὐρίσκομαι ἄρα γε εἰς τὴν ἀνάγκην καταλήγων τὸν λόγον νὰ επικαλεσθῶ τῆς κοινωνίας μας τὰ αἰσθήματα ὑπὲρ τῆς Παλλάδος; Οὐδόλως· διότι μὲ φαίνεται ὅτι ἤθελα περιτολογίσει ἐνώπιον τῶν συμπαθειῶν, αἵτινες πρὸς αὐτὴν ἐχορηγήθησαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεώς της καὶ ἐνώπιον τῶν προσπαθειῶν καὶ εὐχῶν, αἵτινες διαδελθούνη πανταχόθεν πρὸς ἐδραίωσιν καὶ ἀκμὴν αὐτῆς. Ἀλλ' ἔλλειψιν ἀξιοκατάκριτον ἤθελα πράξει, ἐὰν παρεσιώπων τὴν εἰλικρινῆ εὐγνωμοσύνην τῆς Ἐταιρίας μας οὐ μόνον πρὸς τοὺς γενναίους ἰδρυτὰς αὐτῆς, οἵτινες ἐστήριξαν τὸ ἔργον τοῦτο καὶ αἵτινες ἐξακολουθοῦσιν εὐνοοῦντες αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πολυπληθεῖς γονεῖς τῶν φοιτῶντων κορασίων, οἵτινες μᾶς ἐγεπιστεύθησαν ὅτι φίλτερον ἔχουσιν ἐπὶ γῆς, ἐνθαρρύνοντες τὴν πρόοδον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου ναοῦ. Ὁφείλω δὲ προσέτι νὰ ἀνακηρύξω καὶ ἐγὼ τὴν πολλὴν εὐγνωμοσύνην ὅλων ἡμῶν πρὸς ἅπαντα τὰ διδάσχοντα ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ πρόσωπα καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς τὴν κ. Διευθύντριαν αὐτῆς, διότι ἐκ τῆς εὐσυνειδήτου καὶ μετ' ἀκραιφνοῦς ζήλου ἐργασίας των ἐπετύχομεν τὸ ἔτος τοῦτο ἀποτέλεσμα προόδου ὑπερβάσης τὰς ἐλπίδας μας.

Ἐνταῦθα δὲ λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ φέρω καὶ τὸν προσήκοντα λόγον διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν αὐταπαρνησίαν τῶν κυριῶν Κοσμητριῶν, τῶν εὐγενῶν αὐτῶν συναδέλφων μας, εἰς ἃς ὀφείλομεν κατὰ μέγιστον ἐπίσης μέρος τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου μας· διότι ὁμιλῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Παλλάδος, οὗτινος καὶ αὐταὶ εἰσὶ μέλη, ἤθελον περιπέσει εἰς περιαιτολογίαν, ἣν βεβαίως δὲν ἤθελον μοὶ ἐπιτρέψει αἱ κυρίαὶ Κοσμητρίαι, αἵτινες ἐργαζόμεναι σύμβολον ἔχουσι τὴν πρόοδον τῆς σχολῆς καὶ οὐχὶ τὰ ἐγκώμια.

Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἰδέας ταύτης, ἤτοι τοῦ μὴ ἐπαινεῖν ἑμαυτοῦς,

τολμῶ νὰ ποιήσω ἐξαίρεσιν τινα, δι' ἣν πιστεύω ὅτι οὐδεὶς θέλει
μὲ φέξει, ἐκτὸς ἑνὸς μόνοῦ προσώπου, δι' ὃ μάλιστα καὶ ποιῶ
αὐτήν. Τὸ πρόσωπον τοῦτο εἶναι ὁ πρόεδρος μας κ. Νικόλαος
Ζαρίφης.

Ἄφ' ἧς στιγμῆς παρεκλήθη νὰ συμμετάσχη τοῦ ἔργου τού-
του, ἐνεκολπώθη αὐτὸ διὰ πάσης τῆς ἀγάπης τοῦ, οὐ μόνον ἐρ-
γασζόμενος ἀνεκδότως, ἀλλὰ καὶ σπουδαίως ὀλιγάκι προσφορὰς
μετ' ἀγαλλιᾶσεως προσενεγκών. Βεβαίως οὐκ ἔνδον αὐτῷ ἄλλως
γενέσθαι, ἀμα τὸ ὄνομα ΖΑΡΙΦΗΣ συνδέεται μετὰ τινος ἐθνικοῦ
σκοποῦ, ἀλλὰ οὐκ ἔνδον αὐτῷ ἰσχυρὸν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην
νὰ μὴ ἐκφράσωμεν ἅπαντες οἱ συνάδελφοί του πρὸς αὐτὸν τὴν
βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην μας, διὰ τὰ γενναῖα τοῦ αἰσθῆται
ὑπὲρ τῆς Παλλιάδος ταύτης, ἣτις κτύπησε νὰ τὸν θεωρῆ ^{ἀδελφ}
πρόσπαστον ἀπὸ τὴν ὑπάρξιν της, γονέα καὶ προστάτην ^{αὐτῆς}
Τὸ ὄνομά του δὲν ἀνεγράφη μὲν εἰς τὸ ἴδρυμα τοῦτο, διότι ^{τοῦτο}
τὴ ὑπῆρξεν ἀείποτε ἡ ἐπιθυμία τοῦ ὑπάρχει ὁμῶς ἐγγεγραμμένη ^{αὐτῆς}
εἰς τὰς τρυφεράς καρδίας ὄλων αὐτῶν τῶν χορασίων καὶ ^{αὐτῆς}
σελκῶν τὴν εὐγνωμοσύνην παντὸς ὅστις κίθεται τῆς ^{αὐτῆς}
προόδου. Καὶ ὁμῶς, ὅταν ἡ Παλλιάς ἀξιωθῆ ν' ἀνεγείρη ^{τὸν ἴδιον}
οἶκον, ἐπὶ τῆς μετωπίδος αὐτοῦ ἔσεται ἐγγεγραμμένον ^{τὸ ὄνομα}
μοφίλης ὄνομα ΖΑΡΙΦΗΣ καὶ ἄκοντος αὐτοῦ.

